

Iρίνα Β. Τρεσορούκοβα

Διδασκαλία των φρασεολογισμών της ελληνικής γλώσσας σε Ρωσόφωνους ενήλικες στο επίπεδο Β2 (τρόποι προσέγγισης, διδακτικό υλικό, προτάσεις)

Аннотация: Проблема преподавания фразеологизмов греческого языка встает особо остро на уровне В2 в связи с отсутствием систематизированного подхода к преподаванию этого раздела языкознания в греческой системе образования. В статье затрагивается история вопроса классификации ФЕ в разные периоды изучения фразеологии, приводится классификация, основанная на последних теориях российских ученых в области фразеологии, предлагается перевод соответствующих терминов для классификации фразеологических единиц греческого языка, излагается практический подход к изучению ФЕ для преподавания русскоязычным студентам (европейский уровень знания языка В2).

Ключевые слова: фразеология, фразеологизм, методика преподавания, идиомы, устойчивые выражения, грамматические фразеологизмы, речевые формулы, греческий язык, греческая фразеология

Abstract: The problem of teaching of phraseologies is the most important on the level В2 because the systematic approach for teaching this part of linguistics in Greece is absent. The article deals with the history of the question of classification phraseological units in the different periods of studying phraseology, is offered the classification based on the contemporary theories of Russian scientists in the sphere of phraseology and translation the terminologies for classification phraseological units of Greek language, is proposed the practical method studying them and teaching Russian students (European level of knowledge of the language В2).

Key words: phraseology, phraseological unit, methods of teaching, idioms, stable phrases, grammatical phraseologisms, speech formulas, Greek language, Greek phraseology

Η διαδικασία της επικοινωνίας, ως γνωστόν, προβλέπει την ύπαρξη τουλάχιστον δύο συμμετεχόντων, ο ένας από τους οποίους είναι Πομπός και ο άλλος Δέκτης των πληροφοριών. Εάν η αντίδραση του Δέκτη δεν ανταποκρίνεται στις προβλέψεις του Πομπού, τότε κάπου προέκυψε βλάβη στην επικοινωνία και το νόημα το οποίο ο Πομπός είχε στο μήνυμά του, δεν αντιλήφθη σωστά ο Δέκτης.

Η έλλειψη κατανόησης και λανθασμένη ερμηνεία της σημασίας των λεγόμενων προκύπτει και ανάμεσα στους φορείς της ίδιας γλώσσας. Στις συνθήκες

διαπολιτισμικής επικοινωνίας, όταν ο Πομπός και ο Δέκτης ανήκουν σε διάφορους πολιτισμούς και η γλώσσα επικοινωνίας δεν είναι μητρική για έναν από αυτούς, η πιθανότητα έλλειψης της επικοινωνίας αυξάνεται πολλαπλάσια. Τα αίτια της λανθασμένης ερμηνείας των πληροφοριών μπορούν να έχουν γραμματικό χαρακτήρα (λάθη στην προφορά, στη γραμματική, στην επιλογή των λέξεων, πραγματολογικά λάθη) ή και μη γλωσσολογικό (διαφορές στην ερμηνεία διάφορων μη λεκτικών κωδίκων, διαφορά των αξιολογικών προσανατολισμών και εκτιμήσεων, διαφορά στα πολιτισμικά στερεότυπα κ.α.) [Oleynik: 56–63 (7)].

Τα γλωσσικά και πραγματολογικά λάθη εμφανίζονται στην περίπτωση που κατά τη χρήση των γλωσσικών μονάδων της ξένης γλώσσας ο ομιλητής χρησιμοποιεί τις πραγματολογικές αξίες της μητρικής του γλώσσας.

Ειδικές δυσκολίες κατά τη διδασκαλία της ελληνικής γλώσσας προκαλούν οι φρασεολογισμοί (ιδιωτισμοί) της ελληνικής γλώσσας. Η κατάσταση αυτή σχετίζεται με το γεγονός ότι η φρασεολογία οποιασδήποτε γλώσσας είναι κατά κάποιον τρόπο ετυμολογική μνήμη του έθνους όπου φυλάσσονται οι εκφάνσεις του εθνικού πνεύματος με όλη την ανεπανάληπτη ιδιομορφία στις φρασεολογικές και στερεότυπες εκφράσεις και παροιμίες. Τα στοιχεία της φρασεολογίας εκφράζουν ένα ειδικό συμβολικό νόημα, έχουν εννοιολογικά χαρακτηριστικά και τελούν σημαντική και συναισθηματική φόρτιση στην ομιλία. Το τελευταίο διάστημα η διδασκαλία της φρασεολογίας τόσο στο πλαίσιο του σχολικού προγράμματος, όσο και στο πλαίσιο του προγράμματος των ΑΕΙ αποκτά όλο και μεγαλύτερη σημασία [Melerovich, Mokienko: 63–68 (7)] και χρήζει εξήγησης και κατανόησης με βάση τη σημερινή θεωρία της γλώσσας από την άποψη της διανοητικής, λειτουργικής, πραγματολογικής γλωσσολογίας του κειμένου και της ομιλίας εν γένει.

Στη σύγχρονη γλωσσολογία δεν υπάρχει ενιαία άποψη τι ακριβώς είναι η φρασεολογική μονάδα (η φρασεολογισμός σύμφωνα με τη ρωσική ορολογία ή ιδιωτισμός όπως συνήθως αποκαλούν αυτό το γλωσσικό φαινόμενο στην Ελλάδα) ως γλωσσική μονάδα. Υπάρχουν διάφορες προσεγγίσεις στον όγκο του συνόλου των ΦΜ και τον χαρακτήρα των γλωσσικών φαινομένων που χαρακτηρίζονται ως φρασεολογισμοί ή ιδιωτισμοί.

Πρωτού όμως ασχοληθούμε με τους τρόπους διδασκαλίας των ΦΜ, πρέπει να ορίσουμε τι χαρακτηριστικά έχει η ΦΜ και πώς τη προσδιορίζουμε στα συμφραζόμενα.

Όλες τις ΦΜ [S.S. Kislitskaya: 35 (5)] χαρακτηρίζουν τα εξής στοιχεία:

υπερλεκτικότητα
αναπαραγωγικότητα
επικαιρότητα

Για την αναγκαιότητα ενός ακριβούς προσδιορισμού βεβαιώνουν διάφορα λεξικογραφικά άρθρα όπου στο λήμμα της λέξης μπορεί αλλού να περιλαμβάνονται ως ΦΜ διάφορες παροιμίες, ρητά και ταυτόχρονα κύρια ονόματα (Μικρά Ασία ή μικρός μικρός παντρέψου ή μικρός καλογερέψου π.χ.) και αλλού περιλαμβάνονται μόνο ιδιώματα τύπου «τον έπιασαν κορόιδο». Άλλο ένα σημαντικό φαινόμενο που ζητά επιμέλεια και σοβαρή μελέτη είναι η παρουσίαση της ΦΜ

στο λεξικό (εδώ πρόκειται για μια σύγχυση από διάφορες γραμματικές μορφές, όπως π.χ. του πήγε τρεις και πέντε, μου την έδωσε κ.α.) που με τον τρόπο αυτό μπερδεύει τον αναγνώστη και δεν του δίνει δυνατότητες να αντιληφθεί την γραμματική ποικιλότητα της συγκεκριμένης ΦΜ.

Σχετικά με την ελληνική φρασεολογία φαίνεται χρήσιμο να εφαρμοστούν όλες οι μεθοδολογίες που υπάρχουν σε διάφορα στάδια ύπαρξης της φρασεολογίας [Bogdanov, Dobrovolsky: 67–99 (3)], επειδή μέχρι στιγμής σχεδόν κανένας (αν εξαιρέσουμε κάποιους γλωσσολόγους τον Χ. Συμεωνίδη [(9)], την Α. Αναστασιάδη-Συμεωνίδη [(10)] και κάποιους άλλους – ελάχιστους – Έλληνες γλωσσολόγους) δεν έχει ασχοληθεί με τακτική και μεθοδική κατάταξη των ελληνικών ΦΜ. Για το λόγο αυτό πρώτου ασχοληθεί κανείς με την διδασκαλία των ΦΜ χρησιμοποιώντας οποιαδήποτε υπάρχουσα προσέγγιση, πρέπει να καθοριστεί η σχετική ορολογία.

Στη σύγχρονη φρασεολογία διακρίνονται τέσσερα στάδια κατάταξης των ΦΜ: το λεγόμενο κλασσικό στάδιο (εκπρόσωποι Vinogradov, Shansky κ.α.), όταν οι ΦΜ κατατάσσονται σε κατηγορίες ανάλογα με τη δομή και της διάρθρωσή τους. Αυτό το στάδιο θα μπορούσαμε να το αποκαλέσουμε συγκριτική γλωσσολογία, όπου το παράδειγμα της στοιχειώδους ταξινόμησης βασίζεται στον εντοπισμό και την κατάταξη γλωσσικών (και φρασεολογικών) μονάδων, δηλαδή το κύριο ρόλο έπαιζε η σημασιολογία η οποία και καθόριζε το χαρακτήρα σχέσεων των ΦΜ με γλωσσικές μονάδες διάφορων επιπέδων της γλώσσας.

Το μετακλασσικό στάδιο ή το λεγόμενο παράδειγμα της συστημικής δομής, όπου η σημασία δίδεται πλέον στην αποκάλυψη της ολικής σχέσης γλωσσικών μονάδων (π.χ. φρασημάτων με λεξήματα, μονάδες γραμματικού και συντακτικού επιπέδου). Η βάση του νέου παραδείγματος είναι η καθολικότητα και η συστημικότητα. Οι ΦΜ σ' αυτό το επίπεδο εξετάζονται από την άποψη των μορφολογικών κριτηρίων τους.

Το τρίτο στάδιο περιέχει το παράδειγμα της επικοινωνιακής πραγματικότητας και ενώνει τρεις γλωσσολογικές θεωρίες: της θεωρίας προσδιορισμού λεξήματος (theory of nomination), θεωρία της αναφοράς (theory of reference) και της θεωρία της γλωσσικής πράξης (theory of speech act). Εδώ πλέον μελετούνται οι επικοινωνιακές και πραγματολογικές ιδιότητες των φρασημάτων (M. Alexeenko, V. Bondarenko, H. Walter, A. Melerovich κ.α.).

Το τέταρτο είναι το πιο σύγχρονο στάδιο που περιέχει το επικοινωνιακό – γνωστικό παράδειγμα και βασίζεται στην προσέγγιση ενός σχετικά νέου κλάδου της γλωσσολογίας, στην πολιτισμική γλωσσολογία (linguoculturology) η οποία βασίζεται στην γνωστική ερμηνευτική μέθοδο και επεξεργάζεται το ερμηνευτικό μοντέλο της έννοιας της ΦΜ [Telia (6)]. Εδώ η γλωσσολογία αποκτά τη δυνατότητα μελέτης των γλωσσικών φαινομένων από την άποψη της ανθρωποκεντρικότητας, αφού συμπεριέλαβε στο σύνολό της τα επιτεύγματα άλλων επιστημών, όπως η φιλοσοφία, η ψυχολογία, η φυσιολογία κ.α. Ως κύριο θέμα πολλών μελετών κατανοείται η μελέτη των γνωστικών διαδικασιών του φορέα της γλώσσας κατά τη διάρκεια της εκμάθησής της και η περιγραφή διάφορων λειτουργιών της γλώσσας και της σκέψης κατά τη δημιουργία και κατανόηση της

ομιλίας. Με άλλα λόγια διαμορφώθηκε η γνωστική προσέγγιση η οποία διακρίνεται με τάση προς τυποποίηση των γνωστικών διαδικασιών με στόχο την εξήγηση της φύσης των ΦΜ και την αιτιολόγηση της δυνατότητας απόδοσής τους στην άλλη γλώσσα (Karaulov, Baranov).

Η σχολή της γνωστής Ρωσίδας γλωσσολόγου Τέλια διαμορφώνει την ανθρωποπολιτισμική προσέγγιση στη μελέτη των ΦΜ η οποία εξετάζει τη γλώσσα ως αποθήκη και μέσο διάδοσης των εθνικών παραδόσεων, γνώσεων και ιδεών. Το πολυσύστοιχο μοντέλο της φρασεολογικής σημασίας επιτρέπει να διαχωριστούν η σημασιολογία και η πραγματολογία των ΦΜ στη λειτουργία τους.

Φαίνεται σκόπιμο ο διδάσκων να έχει υπόψη του όλα τα προαναφερόμενα στάδια και προσεγγίσεις κατά την προετοιμασία και, όσο μάλλον, τη διδασκαλία των συγκεκριμένων γλωσσικών μονάδων.

Για να καθορίσουμε τη θεωρία θα κάνουμε μια προσπάθεια προσέγγισης και τακτοποίησης της ορολογίας στη σημασιολογική ταξινόμηση των ΦΜ της ελληνικής γλώσσας από την άποψη της ρωσικής θεωρίας της φρασεολογίας και συγκεκριμένα με βάση τις πρόσφατες μελέτες των Ρώσων επιστημόνων Baranov και Dobrovol'sky [(3)].

Όπως έχουμε πει, η σημερινή κατάσταση με την σημασιολογική κατάταξη των ΦΜ πλέον θεωρείται δευτερεύουσα και καθορίζεται από συγκεκριμένες υποθέσεις της μελέτης. Η μελέτη της σημασιολογίας και της σύνταξης των ΦΜ, η λεξικογραφική περιγραφή τους, η μελέτη της φρασεολογίας συγκεκριμένων συγγραφέων, καθώς η ανάλυση της λειτουργίας των ΦΜ στην ομιλία με βάση το υλικό μεγάλων σωμάτων κειμένων βοήθησαν στην εμφάνιση της κατάταξης η οποία στην ουσία της είναι απλή, αιτιολογημένη από την σημασιολογική άποψη και έχει πρακτικούς προσδιορισμούς. Για το λόγο αυτό η προτεινόμενη κατάταξη απαντάει στις αναζητήσεις της αντίληψης των μελετητών και των διδασκόντων για την ουσία διάφορων γλωσσικών φαινομένων που αποτελούν το φρασεολογικό σύστημα της γλώσσας.

Η προτεινόμενη κατάταξη περιέχει:

– παγιωμένες εκφράσεις Είναι η μεγαλύτερη ομάδα των ΦΜ της ελληνικής γλώσσας η οποία αποτελεί τον πυρήνα του φρασεολογικού συστήματος οποιασδήποτε γλώσσας και εδώ ανήκουν οι εκφράσεις της ελληνικής τύπου «διαβόλου κάλτσα», «τενεκές ξεγάνωτος», «τα αρπάζω γερά», «μου τη δίνει» κ.α.

Δυστυχώς η σύγχρονη θεωρία της φρασεολογίας δε δίνει μια σαφή απάντηση στην ερώτηση ποια ιδιαίτερα χαρακτηριστικά πρέπει να περιέχουν οι ΠΕ σε σύγκριση με άλλες ΦΜ. Για το λόγο αυτό φαίνεται λογικό να εφαρμόζονται διάφορες προσεγγίσεις σε συγκεκριμένες ομάδες των ΠΕ η καθεμία από τις οποίες έχει το δικό της σύνολο χαρακτηριστικών στοιχείων [Baranov, Dobrovol'sky: 59 (2)]. Έτσι, μπορούμε να ξεχωρίσουμε μερικούς σχετικά γενικούς παράγοντες που λειτουργούν σε περίπτωση κατάταξης των ΦΜ στην ομάδα των ΠΕ:

1. κριτήριο μεταφορικού μοντέλου (υψηλός βαθμός μεταφορικότητας – «μου ανάβουν τα λαμπάκια»)

2. σημασία του αδιαφανούς στοιχείου (σημαντικός παράγοντας είναι το διαφανές και το αδιαφανές στοιχείο – στην πρώτη περίπτωση είναι «σκληρό καρύδι» (σκληρό), στη δεύτερη «Γης Μαδιάμ» (Μαδιάμ))

3. ασυνήθεια της βασιμότητας της σύγκρισης («του λάσκαρε η βίδα», «ψώνισε την Αγγελικούλα»)

– στερεότυπες εκφράσεις (collocations) οι οποίες δεν παρουσιάζουν τόσο έντονη «παγίωση» μέσα στο λέξιμα, δηλαδή μία από τις λέξεις της έκφρασης διατηρεί την κυριολεκτική της έννοια και άλλη εν μέρει ή πλήρως έχασε την έννοιά της (π.χ. «βρέχει καρεκλοπόδαρα», «ήλιος με δόντια»). Στις στερεότυπες αυτές εκφράσεις, π.χ. στην έκφραση «βρέχει καρεκλοπόδαρα» το ρήμα είναι ελεύθερο, ενώ η λέξη «καρεκλοπόδαρα» έχει χάσει την έννοιά της και προσκόλλησε στο ρήμα, έχοντας δημιουργήσει μια ενιαία, στερεότυπη έκφραση. Το ρήμα «βρέχει» μπορεί να παρουσιάζεται και σε άλλες εκφράσεις τύπου «βρέχει του σκοτωμού» ή «βρέχει τουλούμι», ενώ μια άλλη έκφραση με το ρήμα βρέχω «του τις βρέχω» ανήκει πλέον στην κατηγορία των ΠΕ, επειδή και το ρήμα πλέον έχει χάσει την κυριολεκτική του έννοια.

Επίσης υπάρχουν και λεγόμενες μεταφορικές στερεότυπες εκφράσεις, όπου το πρώτο στοιχείο της έκφρασης θα είναι βάση και δεύτερο στοιχείο θα παίζει το ρόλο της μεταφοράς, π.χ. «τρώω τον άμπακο».

– παροιμίες και παροιμιακά είδη. Σχετικά με αυτή την κατηγορία συνήθως οι απόψεις δίστανται. Αρκετοί επιστήμονες δεν συμπεριλαμβάνουν τις παροιμίες στο σύνολο των ΦΜ, άλλοι τις θεωρούν συγγενικές προς τις ΦΜ [Μυτουλά: 41–79 (11)]. Εμείς θα ακολουθήσουμε τη θεωρία των περισσότερων Ρώσων επιστημόνων [Dobrovolsky (2008), Permyakov κ.α.] που θεωρούν ότι παροιμίες είναι ΦΜ με σύνθεση της πρότασης και περιέχουν την ιδέα της καθολικότητας, τη συμβουλή ή τη σύσταση και χαρακτηρίζονται από μια σχετική ανεξαρτησία στα συμφραζόμενα.

Σύμφωνα με την κυριαρχούσα παράδοση [Μυτουλά: 80–89 (11)], στην ελληνική γλώσσα ξεχωρίζουν

1. παροιμίες – «Σαράντα πέντε Γιάννηδες ενός κοκόρου γνώση»

2. γνωμικά (ρητά) «μηδέν άγαν», «πάν μέτρον άριστον»

3. έπεα πτερόεντα που είναι εκφράσεις από ιστορικές ή λογοτεχνικές πηγές «Μολών λαβέ», «Εν οίδα ότι ουδέν οίδα», «Μαζί τα φάγαμε»

– γραμματικοί φρασεολογισμοί. Η ομάδα αυτή συνήθως δεν συμπεριλαμβάνεται στο σύνολο των ΦΜ, οι περισσότεροι μελετητές την αποφεύγουν και την κατατάσσουν στην κατηγορία «συντακτικές εκφράσεις» ή «προθετικές εκφράσεις» – π.χ. «λες και», «άκου λέει», «όχι μόνο, αλλά και», «και λοιπόν» κ.α.

– γλωσσικοί τύποι (φόρμουλες) Εδώ ανήκουν οι ΦΜ που χρησιμοποιούνται σε διάφορες επικοινωνιακές περιστάσεις και συνήθως εκφράζουν κάποια αντίδραση του συνομιλητή στα λεγόμενα.

π.χ. – «Πώς και έτσι;», «Ε και;», «Ταιριάζουνε και συμπεθεριάζουνε».

Κάθε φορά με την ταξινόμηση αυτή είναι πιο εύκολο να εξηγήσουμε στον εκπαιδευόμενο τη σημασία και τη δομή της έκφρασης, αφού γνωρίζει πλέον τα βασικά χαρακτηριστικά της κάθε κατηγορίας.

Η κυριαρχούσα ιδέα της σημερινής διδακτικής στη Ρωσία είναι η θεωρία της αναπτύσσουσας εκπαίδευσης μέσα στην οποία διαμορφώνεται η προσωποκεντρική προσέγγιση στη διδασκαλία της γλώσσας.

Το πρόγραμμα διδασκαλίας των ΦΜ εν γένει παρέχει δυνατότητες για μια προγραμματισμένη και πλήρη προσέγγιση στην εκμάθηση των φρασεολογισμών της ΝΕ με χρήση σχεδόν όλων των προαναφερόμενων μεθόδων ανάλυσης των ΦΜ.

Έτσι, οι ιδιωτισμοί στα επίπεδα Α2 – Β1 μπορούν να κατηγοριοποιηθούν (εκτός από της προαναφερόμενες σημασιολογικές τάξεις) σε εξής ομάδες με στόχο τη σωστή διδασκαλία τους: 1) επιτονισμός 2) θεματικές ομάδες με βάση τις καθημερινές καταστάσεις που αντικατοπτρίζουν (για πού είσαι σήμερα; τι κάνεις; πώς πάει;) 3) ταξινόμηση των εκφράσεων με ανθρωπολογικό κριτήριο των μελών του σώματος, των αισθήσεων, των καιρικών φαινομένων κ.τ.λ (είναι φτυστός πατέρας, τα μάτια σου δεκατέσσερα, ρίχνει καρεκλοπόδαρα κ.α.). Χρησιμοποιώντας την μέθοδο της λειτουργικής και επικοινωνιακής προσέγγισης ο διδάσκων εισάγει την ζωντανή γλώσσα στην αντίληψη των εκπαιδευόμενων. Η προσέγγιση αυτή μπορεί να προετοιμάσει μια γερή βάση για την περαιτέρω αφομοίωση των στοιχείων του γλωσσικού πολιτισμού και νοοτροπίας του ελληνικού λαού στο επίπεδο Β2.

Στο επίπεδο Β2 χρειάζεται η εφαρμογή των μεθόδων της ταξινόμησης από τη μία και της γνωστικής προσέγγισης από την άλλη. Εν όψει τη διδασκαλία της χρήσης των ΦΜ θα μπορούσαμε να ταξινομήσουμε τις ΦΜ στις εξής σημασιολογικές κατηγορίες:

1. ΦΜ διαλογικής επικοινωνίας που εκφράζουν κάποια αισθήματα του ομιλούντος προσώπου (γίνομαι Τούρκος, μου έρχεται ο ουρανός σφοντύλι, έχει λαλήσει, άκου λέει! Πού ακούστηκε αυτό)

2. ΦΜ που παίζουν το ρόλο του εκφραστικού μορίου (έλα ρε, άντε ρε, κούνια που σε κούναγε!)

3. ΦΜ που χρησιμοποιούνται για περιγραφή κάποιου αντικειμένου ή φαινομένου της ζωής ή κάποιας ενέργειας του ομιλούντος (δεν τρώγεται, πουλάω φύκια για μεταξωτές κορδέλες, δια βίου μάθηση κ.α.)

Οι ιδιωτισμοί στο επίπεδο Β2 (σε σύγκριση με τα άλλα επίπεδα) πρέπει να περιλαμβάνουν όχι μόνο τις ΦΜ από την καθομιλούμενη γλώσσα, αλλά και τις ΦΜ από αργκό και την καθαρεύουσα (άλλα ύφη του λόγου δηλαδή). Έτσι, ο εκπαιδευόμενος πρέπει να μάθει να ξεχωρίζει διάφορα επίπεδα του λόγου και του ύφους και να αντιληφθεί τη χρήση των ΦΜ στην ομιλία. Π.χ. σε ποιες περιστάσεις χρησιμοποιούμε την έκφραση «Σώπα» με ειρωνικό επιτονισμό και πότε πρέπει να πούμε απλώς «Δεν το πιστεύω» αποφεύγοντας την χρήση των σεσημασμένων υφολογικών στοιχείων.

Επίσης σημαντικό ρόλο στην σωστή κατανόηση των ΦΜ σε όλα τα επίπεδα παίζει η μελέτη των μορφολογικών χαρακτηριστικών των ΦΜ για την σωστή

χρήση τους στη γλώσσα. Έτσι, μπορούμε να προτείνουμε στους εκπαιδευόμενους κάποιες ομάδες με μορφολογικά κριτήρια οι οποίες θα τους βοηθήσουν να κατανοήσουν καλύτερα τη χρήση των ΦΜ:

1. ονομαστικές ΦΜ (είναι διαβόλου κάλτσα, γάτα, τούβλο, βούρλο)
2. επιθετικές ΦΜ (δεν τρώγεται, είναι του κουτιού, δεν υπάρχει)
3. ρηματικές ΦΜ (κάνω το κορόιδο, τα χάνω, άδειασέ μου τη γωνιά)
4. επιρρηματικές (χάλια μαύρα, με κλειστά τα μάτια, κάποιος φούρνος γκρεμίστηκε)
5. επιφωνηματικές (Σώπα! Έλα ρε!)

Τα μορφολογικά χαρακτηριστικά κρίνονται πολύ σημαντικά, μια και αρκετές ΦΜ έχουν παγιωμένα στοιχεία τύπου αντωνυμίας «τις» στην έκφραση «μου τις έβρεξε» ή αντωνυμία «την» στην έκφραση «μου την έδωσε», όπου ο εκπαιδευόμενος πρέπει να αντιληφθεί ότι πρόκειται για μια παγιωμένη μορφή από την μία σε ό, τι αφορά τις προαναφερόμενες αντωνυμίες και εναλλασσόμενη μορφή αντωνυμίας από την άλλη με πυρήνα το ρήμα που έχει χάσει και αυτό την κυριολεκτική σημασία του.

Ο στόχος του διδάσκοντος είναι να εξηγήσει την ακριβή σημασία των εκφράσεων και να δώσει σωστά παραδείγματα τόσο στην ελληνική, όσο και στην μητρική (ρωσική) γλώσσα. Σημειωτέον ότι στη ρωσική και στην ελληνική φρασεολογία υπάρχουν μεν εκφράσεις που αποτελούνται από τις ίδιες λέξεις (π.χ. ΦΜ σέρνω από τη μύτη – водить за нос) οι οποίες όμως σημασιολογικά δεν έχουν την ίδια έννοια: σέρνω από τη μύτη – υποτάσσω κάποιον στη θέλησή μου, водить за нос – εξαπατώ. Εδώ αντιμετωπίζουμε το πρόβλημα της κυριολεκτικής ή μη κυριολεκτικής σημασίας και της μορφολογικής δομής του ιδιωτισμού, επειδή σε μερικές περιπτώσεις ο εκπαιδευόμενος, ιδιαίτερα ένας Ρωσόφωνος στη μητρική γλώσσα του οποίου δεν υπάρχει η έννοια του άρθρου, μπορεί να μπερδέψει τις εκφράσεις τύπου «παίρνω αέρα» και «παίρνω τον αέρα». Εδώ χρειάζεται να υπογραμμιστεί το στοιχείο της παγίωσης της πρώτης έκφρασης και τον ελεύθερο συνδυασμό λέξεων στη δεύτερη περίπτωση.

Για το υλικό διδασκαλίας στο επίπεδο B2 στην περίπτωση των ΦΜ θα προτείνουμε να χρησιμοποιείται το εγχειρίδιο «Η γλώσσα των ιδιωτισμών και των εκφράσεων» ως βασικό εγχειρίδιο της μελέτης των ΦΜ εν γένει της ελληνικής γλώσσας, αν και περιέχει κάποιες πεπαλαιωμένες εκφράσεις και φαινόμενα (π.χ. δραχμές) που έπαψαν να αποτελούν στοιχεία του γλωσσοπολιτισμικού περιβάλλοντος, καθώς η μεθοδολογία του βιβλίου που ήταν επικεντρωμένη στην καθοδηγούμενη διδασκαλία, επειδή από μόνος του ο εκπαιδευόμενος δεν έχει τη δυνατότητα να καταλάβει τη σωστή χρήση των ιδιωτισμών, προσφεύγοντας ακόμη και στη χρήση του ερμηνευτικού λεξικού (το οποίο, όπως είπαμε προηγουμένως, περιέχει πληροφορίες οι οποίες μπορούν εύκολα να μπερδέψουν τον αναγνώστη), αφού δεν υπάρχει κάτι πιο καινούργιο. Από κει και πέρα πρέπει να αντιλαμβανόμαστε πολύ καλά τους στόχους του εκπαιδευόμενου, χρησιμοποιώντας τη μέθοδο της προσωποκεντρικής διδασκαλίας.

Στο επίπεδο B2 μιλάμε για δύο κατηγορίες εκπαιδευόμενων που ασχολούνται με την εκμάθηση της ελληνικής. Πρώτον, είναι οι άνθρωποι που δεν έχουν καμία σχέση με την φιλολογία και μαθαίνουν την ΝΕ με μόνο στόχο να μετακομίσουν στην Ελλάδα ή την Κύπρο για κάποιο προσωπικό τους λόγο (σπουδές, μόνιμη διαμονή κ.α.). Στην περίπτωση αυτή φαίνεται χρήσιμο περισσότερη έμφαση να δίδεται στους ιδιωτισμούς από την καθημερινή ζωή των Ελλήνων (παγιωμένες εκφράσεις της καθομιλουμένης και του αργκό που απαντώνται στους δρόμους και στην καθημερινή επικοινωνία τύπου «έγινα έξω φρενών», «με το Ν και με το Σ» κ.α., γραμματικούς φρασεολογισμούς τύπου «στο άψε-σβήσε», εκφράσεις-φόρμουλες τύπου «σώπα», «έλα ρε» κ.α.). Φαίνεται χρήσιμο και αποδοτικό η παρακολούθηση κατά τη διάρκεια των μαθημάτων επιλεγμένων επεισοδίων από τα σύγχρονα ελληνικά σίριαλ (π.χ. «Κάτω Παρτάλη») με κωμικό περιεχόμενο ώστε ένας αλλόγλωσσος εκπαιδευόμενος να εμπλουτίσει μέσω των ΦΜ τις γνώσεις του για την νοοτροπία των σύγχρονων φορέων της ΝΕ και να αντιλαμβάνεται καλύτερα το κάθε λογοπαίγνιο που μπορεί να του τύχει στο δρόμο της εκμάθησης και της χρήσης των ΝΕ. Οι ιδιωτισμοί μια και επαναλαμβάνονται συνέχεια από τους πρωταγωνιστές ή και άλλους ήρωες, αναμφισβήτητα μένουν στην αντίληψη και στην γλώσσα του θεατή, μιας και χρησιμοποιούνται σε καταστάσεις άκρως χιουμοριστικές και μάλιστα επαναλαμβάνονται από ένα επεισόδιο στο άλλο.

Σε περίπτωση της επιστημονικής και εμπειριστατωμένης μελέτης της ΝΕ (πρόκειται για φιλόλογους, διερμηνείς και άλλους εκπαιδευόμενους από το κλάδο ανθρωπιστικών σπουδών που ασχολούνται με την εκμάθηση της γλώσσας επαγγελματικά) πρέπει να δίδεται ίση έμφαση σε όλα τα επίπεδα του γλωσσικού ύφους. Εκτός από τη χρήση του βασικού εγχειριδίου φαίνεται χρήσιμο να συντάσσονται διάφορου τύπου ασκήσεις (αναγνώριση ιδιωτισμού στο κείμενο, συμπλήρωση της σωστής γραμματικής μορφής στον ιδιωτισμό, ολοκλήρωση μια παροιμίας (τύπου Κατά φωνή...), πολλαπλής επιλογής, αντιστοίχισης κ.α.) που να περιέχουν όλους τους τύπους των εκφράσεων και να δίνουν τη δυνατότητα να αφομοιωθεί καλύτερα όλη η πλούσια υφολογική δομή της ΝΕ. Πολύ μεγάλη σημασία εδώ πρέπει να δίδεται στις πιο αρχαίες πηγές των ελληνικών ιδιωτισμών, στις αρχαιοελληνικές και βιβλικές εκφράσεις και στους διαρθρωτικούς τύπους τους, όπως, για παράδειγμα, χρίζουν ιδιαίτερης προσοχής και μελέτης οι γραμματικοί ιδιωτισμοί τύπου κατ' αρχάς, εν όψει, καθ' οδόν κ.α., αν και σχεδόν κανένα εγχειρίδιο διδασκαλίας των ΝΕ στο προχωρημένο επίπεδο δεν αγγίζει τα θέματα της χρήσης των λόγιων προθέσεων, όσο μάλλον δεν γίνεται καμία αναφορά στις λόγιες εκφράσεις, έστω τύπου «εις πολλά έτη» ή «ένα οίδα ότι ουδέν είδα». Δεν προτείνουμε βέβαια να διδάσκονται απαραίτητως τα αρχαία ελληνικά στα πλαίσια της διδασκαλίας των ΦΜ, όμως όπως σε περίπτωση της γραμματικής αναφέρουμε τον λόγιο αόριστο π.χ. συνέβην, έτσι σε περίπτωση των ιδιωτισμών δεν πρέπει να παραβλέπουμε τόσο σημαντικό στρώμα των γλωσσικών μονάδων.

Επιτακτική ανάγκη κατά την άποψή μας έχει η συγγραφή ενός νέου εγχειρίδιου διδασκαλίας των ιδιωτισμών και των εκφράσεων της ΝΕ το οποίο να λαμβάνει υπόψη την συγκυρία του σύγχρονου κόσμου που έχει αλλάξει και τις υπάρχουσες θεωρίες της διδασκαλίας.

Η 15ετής εμπειρία διδασκαλίας του μαθήματος «Πρακτική φρασεολογία της ελληνικής γλώσσας» στην έδρα βυζαντινής και νεοελληνικής φιλολογίας έδειξε ότι οι φοιτητές μελετώντας τη βαθιά γλωσσική παράδοση της καθομιλουμένης ελληνικής αποκτούν μια ευελιξία στην επικοινωνία τους και εκφράζονται πλέον κατανοώντας το ύφος ανάλογα με την περίσταση. Σημειωτέον ότι μέσω της μελέτης των ιδιωτισμών ο εκπαιδευόμενος αποκτάει κλειδί στη νοοτροπία της γλώσσας και του λαού που μελετάει και έτσι μεταλαμβάνει τον πολιτισμό και την ιστορία τους μέσω αυτού του μοναδικού γλωσσικού υλικού.

Литература

1. *Баширова Х.Б.* Методика обучения фразеологии. Назрань, 2010. 97 с.
2. *Баранов А., Добровольский Д.* Аспекты теории фразеологии. М., 2008.
3. *Баранов А., Добровольский Д.* Основы фразеологии. М., 2013.
4. *Кунин А.В.* Курс фразеологии современного английского языка. Дубна, 2005. 488 с.
5. *Кислицкая С.С.* Структурно-грамматические особенности русских фразеологизмов с тюркским компонентом // Приоритетные направления лингвистических исследований: общетеоретические, когнитивные, коммуникативно-прагматические и функционально-грамматические аспекты языка. Новосибирск, 2013.
6. *Телия В.Н.* Русская фразеология. Семантический, прагматический и лингвокультурологический аспекты. М., 1996.
7. *Фразеология в контексте культуры.* М., 1999.
8. *Фразеологизм и слово в национально-культурном дискурсе (Лингвистический и лингвометодический аспекты).* Москва; Кострома, 2008.
9. *Συμεωνίδης Χ.Π.* Εισαγωγή στην ελληνική φρασεολογία. Θεσσαλονίκη, Κώδικας, 2000.
10. *Αναστασιάδη-Συμεωνίδη Α., Ευθυμίου Α.* Οι στερεότυπες εκφράσεις και η διδακτική της Νέας Ελληνικής ως δεύτερης ξένης γλώσσας. Θεσσαλονίκη, Πατάκη, 2005.
11. *Αικ. Μυτουλά Η* νεοελληνική παροιμία. Θεσσαλονίκη, Κυριακίδη, 2006.

Сведения об авторе:

Ирина Витальевна Тресорукова,

канд. филол. наук

доцент

кафедра византийской и новогреческой филологии

филологический факультет

МГУ имени М.В. Ломоносова

Ιρίνα Β. Τρεσορούκοβα,

PhD

Πανεπιστήμιο Λομονόσοφ της Μόσχας

(Ρωσία)

Irina V. Tresorukova,

Candidate of Philology

Associated Professor

Department of Byzantine and Modern Greek Philology

Philological Faculty

Lomonosov Moscow State University